

PAMILUSI BALTIJOS JŪRĄ

Leonoros Živilės Gelumbauskaitės jubiliejui

Leonora Živilė Gelumbauskaitė. „Geologijos akiračių“ archyvo nuotr. Baltijos jūra (prieiga internete: <https://klaipedaassutavim.lt/>)
Leonora Živilė Gelumbauskaitė. Photo from the archive of “Geologijos akiračiai” and Baltic Sea

2026 m. gegužės 27 d. garbingą jubiliejų šventę jūrinės geomorfologijos tyrimų Lietuvoje pradininkė, ilgametė Geologijos instituto (GI; dabar – Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Gamtos tyrimų centras) mokslininkė dr. Leonora Živilė Gelumbauskaitė.

Būsimoji mokslininkė gimė gražiam Balbieriškio miestelyje. Vaikystė prabėgo laktant panemuniais ir tai, matyt, giliai įstrigo pašamonėn, nes vėliau lėmė gyvenimo kelio pasirinkimą. 1964 m. baigusi Aukštadvario vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus universitetą (VU) Gamtos mokslų fakultetą geografinės specialybės. Studijas baigė 1969-aisiais ir savo profesinę karjerą susiejo su GI.

Diplomuota geografė geomorfologė darbą pradėjo Naftos geologijos ir geofizikos skyriuje, kurio specializacija buvo naftingų struktūrų paieška Lietuvoje ir Karaliaučiaus srityje (Rusijos Federacija). Šie tyrimai reikalavo specialiųjų žinių, todėl 1975 m. L. Ž. Gelumbauskaitė išvy-

ko į stažuotę tuometiniame Visasajunginiame naftos tyrimų geologinės žvalgybos institute (VNIGRI) Leningrade (dabar Sankt Peterburgas). Ten įsisavintus naujausius geologinių struktūrų identifikacijai, potencialių lokalių naftingų geologinių struktūrų paieškoms ir vertinimui taikomus tyrimų metodus grįžusi labai efektyviai pritaikė konkrečiuose tyrimuose. 1976 m. vadovaujami Algimanto Grigelio ir Marijono Repečkos GI mokslininkai pradėjo Baltijos jūros dugno pietrytinės dalies prekvartero ir kvartero nuogulų tyrimus. L. Ž. Gelumbauskaitė tapo viena pagrindinių šios temos tyrėjų ir 1978–1989 m. kartu su buvusio SSRS Okeanologijos instituto Atlanto skyriaus Karaliaučiuje mokslininkais dalyvavo jūrinėse ekspedicijose: ėmė ir analizuoti dugno nuogulų mėginius, sudarė geologinių struktūrų paleogeografinius žemėlapius, kūrė Baltijos jūros praeities raidos modelius.

Išsamius fundamentinių tyrimų rezultatus L. Ž. Gelumbauskaitė apibendrina disertacijoje

„Pietryčių Baltijos dugno reljefas ir kai kurios jo tyrimų metodinės problemos“, kurią 1994 m. sėkmingai apgynė VU, įgydama gamtos mokslų (geografija) daktaro laipsnį. Mokslininkė dar giliau išitraukė į Baltijos jūros dugno pietrytinės dalies tyrimus ir kartografavimo darbus. 1986 m. pradėjo Lietuvos akvatorijos jūrinio geologinio kartografavimo (M 1:200 000–1:50 000) programą ir iki 1999-ųjų vykdė Lietuvos jūrinius tyrimus, įdiegė juose seisמוakustinius metodus.

Atkūrus šalies nepriklausomybę, 1993–1996 m. GI mokslininkai atliko Baltijos jūros Lietuvos teritorinių vandenų geologinius tyrimus (geologinę nuotrauką). Jų metu gauti svarbūs originalūs duomenys apie jūros dugno nuosėdas, jų pasiskirstymą, geochemines savybes, priekrantėje ir dugne vykstančius morfodinaminčius ir sedimentacinius procesus, reljefą. Taip pat atlikti antropogeninio poveikio jūros dugnui tyrimai, kitaip tariant, vykdytas antropogeninės apkrovos įvertinimas.

Leonora Živilė Gelumbauskaitė prie silūro atodangos, 2005 m.
L. Ž. Gelumbauskaitė at the Silurian outcrop, 2005

Leonora Živilė Gelumbauskaitė ir Algimantas Grigelis vienoje iš daugelio savo kelionių. L. Ž. ir A. Grigelių archyvo nuotraukos

L. Ž. Gelumbauskaitė and A. Grigelis on one of their trips. Photos from the L. Ž. and A. Grigelis archive

1993 m. GI Jūros tyrimų skyriaus, kuriame tuo metu dirbo ir L. Ž. Gelumbauskaitė, darbuotojai išitraukė į tarptautinius dvišalius ir Europos Sąjungos (ES) finansuojamus Baltijos jūros geosistemų tyrimų projektus: GOBEX (1993–1995), GEOBALT (1996–1999), BASYS (1996–2000), INCO-COPERNICUS (1997–1998), SURVAS (1999–2000). Mokslinėse jūrinėse ekspedicijose laivais *Šelf*, *Vėjas*, *Darius*, *Doctor Lubecki*, *Peilboat Ludwig*, *Aranda*, *Helmsand* vykdytų tyrimų duomenis vėliau L. Ž. Gelumbauskaitė pristatė moksliniuose kongresuose ir konferencijose. Kartu su bendraautoriais ji spaudai parengė ir išleido mokslines monografijas: „Baltijos jūros geologija ir geomorfologija“ (1992–1993, su 3 žemėlapių komplektu) ir „Centrinės Baltijos dugno reljefas ir nuosėdos“ (1998–1999, su 2 žemėlapių komplektu (analogine ir skaitmenine forma)).

2002–2004 m. dr. L. Ž. Gelumbauskaitė vadovavo ES projekto EURO SEISMIC-NAS Lietuvos daliai. Jo metu sukaupti Baltijos jūros centrinės dalies tyrimų duomenys buvo integruoti į Europos jūrinių metaduomenų banką. Taip pat ji vykdė ir nacionalinius projektus, kurių metu sudarė detalius Baltijos jūros sekliosios pietrytinės dalies ir Kuršių marių batimetrinius žemėlapius, atkūrė Kuršių marių paleogeografinės raidos etapus. 2009 m. ji buvo ES projektų

Leonora Živilė Gelumauskaitė Santorino saloje. Graikija, 2012 m.
L. Ž. Gelumauskaitė on the island of Santorini, Greece, 2012

GEO-SEAS ir EMODNET vadovė Lietuvoje. 2006–2007 m. vykdyto ES projekto INTEREG III B ASTRA tyrimų rezultatai kartu su bendraautoriais paskelbti dviejose monografijose: „Klimato kaita: prisitaikymas prie jos poveikio Lietuvos pajūryje“ (2007) ir „Kuršių nerijos krantų geodinaminė aplinka ir apsauga“ (2007).

Mokslininkė (viena ar su kitais) paskelbė beveik 300 įvairių mokslinių darbų: straipsnių, konferencijų pranešimų ir tezių, mokslinių projektų baigiamųjų ir tarpinių ataskaitų

bei originalių žemėlapių. Valsybinio geologinio kartografavimo darbai ir įvairūs dvišaliai bei tarptautiniai projektai leido jai sukaupti daug įvairių tyrimų duomenų, kuriais remiantis modeliuota Baltijos jūros pietrytinės dalies paleogeografinė raida. Matyt, greitai laiku jos mokslinio įdirbio šioje srityje niekas neaplenks.

Dr. L. Ž. Gelumauskaitė šiandien yra įsitraukusi į istorinius geologinius ir geografinius tyrimus, gilinasi į mokslo istoriją. Ji yra Lietuvos Ignoto

Domeikos draugijos valdybos narė ir aktyviai dalyvauja garsiojo mūsų tautiečio nuopelnus įprasminančioje veikloje: skaito pranešimus tarptautinėse ir nacionalinėse konferencijose, skelbia publikacijas.

Jubiliejaus proga kolegei Leonorai Živilei norime palinkėti neišsenkančios energijos, kūrybingumo, optimizmo ir dar daug svairių, reikšmingų darbų!

Algimantas Česnulevičius

Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos renginys „Popietė su Ignotu Domeika“ Lietuvos mokslų akademijoje, 2025 m. birželis. Iš kairės: dr. Leonora Živilė Gelumauskaitė, akad. prof. habil. dr. Algimantas Grigelis, akad. prof. habil. dr. Gražina Tautvaišienė, akad. prof. habil. dr. Limas Kupčinskas. Virginijos Valuckienės nuotr.

Lithuanian Ignotus Domeika Society event "Afternoon with Ignotus Domeika" at the Lithuanian Academy of Sciences, June 2025. From the left: Dr. L. Ž. Gelumauskaitė, Acad. Prof. Dr. Habil. A. Grigelis, Acad. Prof. Dr. Habil. G. Tautvaišienė, Acad. Prof. Dr. Habil. L. Kupčinskas. Photo by V. Valuckienė